

**MULTIMEDIA VOSITALARI ORQALI QASHQAR RUBOBİ İJROCHİLİGİNİ
RİVOJLANTIRISH**

Burxonjonov Bunyodbek Bahromjon o'g'li
Xalqaro Nordik Universiteti 2-bosqich magistranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada multimedia vositalarining Qashqar rubobi ijrochiligini rivojlantirishdagi pedagogik imkoniyatlari tahlil qilinadi. Zamonaviy ta'lim tizimida audio, video, animatsiya, interaktiv taqdimotlar va elektron ta'lim platformalaridan foydalanish yosh ijrochilarning musiqiy qobiliyatini, texnik ko'nikmalarini hamda ijodiy tafakkurini rivojlantirishning muhim omili sifatida baholanadi. Maqolada multimedia texnologiyalarining dars samaradorligini oshirish, o'quvchilarning mustaqil ta'lim olish kompetensiyalarini shakllantirish va milliy cholg'u ijrochiligini zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida o'qitishdagi o'rni ilmiy jihatdan yoritilgan. Shuningdek, Qashqar rubobi mashg'ulotlarida multimedia vositalaridan foydalanishning metodik tavsiyalari ishlab chiqilgan. Tadqiqot natijalari multimedia vositalarini ta'lim jarayoniga tizimli joriy etish o'quvchilarning ijrochilik mahorati, musiqiy tafakkuri va darslarga bo'lgan qiziqishini sezilarli darajada oshirishini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: Qashqar rubobi, multimedia vositalari, musiqa ta'limi, elektron ta'lim, video darslar, audio materiallar, interaktiv ta'lim, ijrochilik mahorati, innovatsion pedagogika.

Abstract: This article examines the pedagogical potential of multimedia tools in developing Qashqar rubab performance skills. It analyzes the role of audio and video materials, animations, interactive presentations, and electronic educational platforms in improving students' technical skills, musical perception, and creative thinking. The study also highlights the effectiveness of multimedia technologies in increasing lesson efficiency, promoting independent learning, and modernizing the teaching of traditional musical instruments. Methodological recommendations for integrating multimedia resources into Qashqar rubab instruction are proposed. The findings indicate that systematic use of multimedia technologies significantly improves students' performance skills, motivation, and musical competence.

Keywords: *Qashqar rubab, multimedia tools, music education, e-learning, video lessons, audio resources, interactive learning, performance skills.*

Mamlakatimizda ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, uning sifatini xalqaro standartlar darajasiga olib chiqish hamda raqamli ta'lim muhitini shakllantirish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Ushbu jarayonda san'at va musiqa ta'limini zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etish alohida ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, milliy cholg'u asboblari o'qitishda innovatsion yondashuvlarni qo'llash yosh ijrochilarni har tomonlama rivojlantirishning muhim omili hisoblanadi.

Qashqar rubobi o'zbek milliy cholg'u asboblari orasida o'ziga xos tembr, keng diapazon va boy ijrochilik imkoniyatlariga ega bo'lgan cholg'ulardan biridir. Mazkur cholg'u nafaqat professional musiqa ta'limi muassasalarida, balki bolalar musiqa va san'at maktablarida ham keng o'qitilmoqda. Shu sababli Qashqar rubobi ijrochiligini o'qitish metodikasini takomillashtirish va zamonaviy pedagogik vositalar bilan boyitish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi.

An'anaviy ustoz-shogird tizimi ko'p asrlar davomida milliy cholg'u ijrochiligi rivojiga xizmat qilib kelgan. Ushbu tizim bugungi kunda ham o'z ahamiyatini saqlab qolmoqda. Biroq axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi musiqa ta'limi metodikasiga yangicha yondashuvlarni olib kirdi. Multimedia vositalari ta'lim jarayonining ko'rgazmaliligini oshirish, murakkab ijro usullarini tushunarli shaklda namoyish etish, o'quvchilarning mustaqil ta'lim olish imkoniyatlarini kengaytirish va o'qitish samaradorligini oshirishda muhim vositaga aylandi.

Musiqa pedagogikasi bo'yicha olib borilgan ilmiy tadqiqotlarda ko'rgazmali o'qitish, tinglash va amaliy faoliyatning uyg'unligi ta'lim samaradorligini oshirishning asosiy shartlaridan biri sifatida e'tirof etiladi. D. Kabalevskiy musiqa ta'limida faol tinglash va musiqani ongli idrok etishning muhimligini ta'kidlagan bo'lsa, Z. Kodaly o'quvchilarning musiqiy eshitish qobiliyatini rivojlantirishda ko'rgazmali va amaliy metodlarning ustuvorligini asoslab bergan. K. Orff esa musiqa, harakat va ijodkorlikning uyg'unligi shaxsning har tomonlama rivojlanishiga xizmat qilishini ilmiy jihatdan isbotlagan.

O'zbekistonlik olimlar A. Jabborov, R. Yunusov va boshqa tadqiqotchilar tomonidan milliy cholg'u ijrochiligi metodikasi bo'yicha qator ilmiy izlanishlar

olib borilgan. Biroq multimedia vositalaridan aynan Qashqar rubobi ta'limida foydalanishning metodik asoslari, ularning o'quvchilarning ijrochilik mahoratini rivojlantirishga ta'siri hamda zamonaviy raqamli ta'lim muhiti bilan integratsiyasi yetarli darajada tadqiq etilmagan.

Shu nuqtai nazardan mazkur tadqiqotning dolzarbligi Qashqar rubobi ta'limida multimedia vositalarining imkoniyatlarini aniqlash, ularning o'quvchilarning musiqiy tafakkuri, ijrochilik mahorati va mustaqil ta'lim olish kompetensiyalarini rivojlantirishdagi o'rnini ilmiy asoslash bilan belgilanadi.

Mazkur maqolaning maqsadi multimedia vositalarining Qashqar rubobi ta'limidagi pedagogik imkoniyatlarini tahlil qilish, ularning dars samaradorligini oshirishdagi o'rnini aniqlash hamda ushbu vositalardan foydalanish bo'yicha metodik tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqotning vazifalari quyidagilardan iborat:

- multimedia texnologiyalarining musiqa ta'limidagi nazariy asoslarini o'rganish;
- Qashqar rubobi mashg'ulotlarida multimedia vositalaridan foydalanish metodikasini tahlil qilish;
- audio, video va interaktiv resurslarning ijrochilik mahoratiga ta'sirini aniqlash;
- multimedia vositalari asosida tashkil etilgan darslarning samaradorligini baholash;
- Qashqar rubobi ta'limini takomillashtirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqish.

Multimedia texnologiyalarining musiqa ta'limidagi nazariy asoslari: So'nggi yillarda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi ta'lim tizimining barcha bosqichlarida innovatsion yondashuvlarni joriy etish zaruratini yuzaga keltirdi. Xususan, musiqa ta'limida multimedia vositalaridan foydalanish darslarning mazmunini boyitish, ta'lim jarayonining samaradorligini oshirish hamda o'quvchilarning nazariy bilimlari va amaliy ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim omil sifatida qaralmoqda. Multimedia texnologiyalari matn, grafika, audio, video, animatsiya va interaktiv elementlarni yagona axborot muhitida uyg'unlashtirishi bilan ajralib turadi. Aynan shu xususiyat musiqa ta'limining o'ziga xos talablariga to'liq mos keladi.

An'anaviy musiqa ta'limida o'quvchi bilimlarni asosan o'qituvchining og'zaki tushuntirishlari va amaliy namoyishi orqali egallaydi. Multimedia vositalari esa ushbu jarayonni yanada boyitib, o'quvchiga musiqiy materialni

bir vaqtning o'zida ko'rish, eshitish va tahlil qilish imkoniyatini beradi. Natijada murakkab texnik usullarni o'zlashtirish osonlashadi, darsning ko'rgazmaliligi ortadi va o'quvchilarning fanga bo'lgan qiziqishi kuchayadi.

Musika pedagogikasi nazariyasida ko'rgazmalilik tamoyili ta'lim samaradorligini ta'minlovchi muhim didaktik prinsip sifatida e'tirof etiladi. D. Kabalevskiy, Z. Kodaly va K. Orfflarning ilmiy qarashlarida ham musiqani tinglash, kuzatish va amaliy ijroning o'zaro uyg'unligi o'quvchilarning musiqiy tafakkurini rivojlantirishning asosiy omili ekanligi ta'kidlangan. Multimedia vositalari aynan ushbu tamoyillarni zamonaviy texnologiyalar asosida amalga oshirish imkonini beradi.

Audio materiallar Qashqar rubobi ta'limining ajralmas qismi hisoblanadi. Professional ijrochilar tomonidan yozilgan kuy va asarlarni muntazam tinglash o'quvchilarda musiqiy eshitish qobiliyatini, intonatsion aniqlikni va badiiy didni rivojlantiradi. Tinglash jarayonida o'quvchilar nafaqat kuy ohangini, balki ijrochining dinamikasi, ritmik aniqligi, zarb texnikasi va ifodaviy vositalariga ham e'tibor qaratadilar.

Amaliyot shuni ko'rsatadiki, bir asarning turli ijrochilar tomonidan ijro etilgan variantlarini tinglash o'quvchilarning musiqiy tafakkurini sezilarli darajada boyitadi. Masalan, o'quvchilar bir xil kuy turli ijrochilar talqinida qanday farq qilishini kuzatib, ijrochilik uslublarini tahlil qilishni o'rganadilar. Bu esa ularda mustaqil musiqiy fikrlash va badiiy tahlil ko'nikmalarining shakllanishiga xizmat qiladi. Shuningdek, dars davomida audio yozuvlardan foydalanish o'quvchilarning ritm hissini rivojlantirishda ham samarali vosita hisoblanadi. Murakkab usullarni sekinlashtirilgan audio yozuvlarda tinglash ularning texnik jihatdan to'g'ri bajarilishiga yordam beradi.

Multimedia vositalari tarkibida videodarslar alohida o'rin egallaydi. Video tasvir o'quvchiga ijrochining qo'l harakatlari, mediatorni ushlash texnikasi, chap qo'l barmoqlarining joylashuvi, tananing holati va sahna madaniyatini vizual ravishda kuzatish imkonini beradi.

An'anaviy mashg'ulotlarda ayrim murakkab texnik elementlarni o'qituvchi bir necha bor takrorlab ko'rsatishga majbur bo'ladi. Videodarslar esa ushbu jarayonni sezilarli darajada yengillashtiradi. O'quvchi videoni istalgan vaqtda qayta ko'rish, murakkab qismlarni sekinlashtirib tahlil qilishi va mustaqil mashq qilishi mumkin. Pedagogik kuzatishlar shuni ko'rsatadiki, video materiallardan muntazam foydalanadigan o'quvchilarda ijro texnikasi ancha tez shakllanadi. Ayniqsa, boshlang'ich bosqichdagi o'quvchilar uchun vizual ko'rsatmalar katta ahamiyatga ega.

Videodarslardan foydalanishda faqat professional ijrochilar ijrosi bilan cheklanib qolmasdan, o'quvchilarning o'z ijrolarini ham videoga yozib borish maqsadga muvofiqdir. Bunday yondashuv o'quvchiga o'z xatolarini mustaqil aniqlash, ularni tahlil qilish va keyingi mashg'ulotlarda bartaraf etish imkonini beradi. Bu esa refleksiya va o'z-o'zini baholash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Musika ta'limini raqamlashtirish jarayonida elektron nota dasturlaridan foydalanish tobora ommalashib bormoqda. Bunday dasturlar yordamida o'quvchilar asarning ritmik tuzilishi, tempi va dinamik belgilarini yaxshiroq anglaydilar. Elektron notalarda tempni o'zgartirish, murakkab qismlarni takrorlash va alohida fragmentlarni mashq qilish imkoniyati mavjud. Interaktiv dasturlar o'quvchilarni passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylantiradi. Mashg'ulot davomida o'quvchilar elektron topshiriqlarni bajarish, ritmik mashqlarni takrorlash va ijro natijalarini avtomatik baholash imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu esa ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi.

Elektron notalardan foydalanish yana bir muhim afzallikka ega: o'quvchi uy sharoitida ham darsni davom ettira oladi. Bu esa mustaqil ta'lim ko'nikmalarini shakllantirishda muhim omil hisoblanadi. Psixologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, inson bir vaqtning o'zida eshitish va ko'rish analizatorlari orqali qabul qilgan axborotni uzoqroq muddat eslab qoladi. Multimedia vositalaridan foydalanish aynan shu psixologik qonuniyatga asoslanadi.

Qashqar rubobi darolarida audio va video materiallarning uyg'un qo'llanilishi o'quvchilarning diqqatini jamlashga, musiqiy obrazni yaxlit idrok etishga va ijodiy tasavvurini rivojlantirishga yordam beradi. Ayniqsa, murakkab texnik elementlarni animatsiyalar yoki sekinlashtirilgan videolar orqali ko'rsatish o'quvchilarning o'zlashtirish darajasini sezilarli oshiradi. Bundan tashqari, multimedia vositalari o'quvchilarda musobaqalashish ruhini ham shakllantiradi. O'z ijrolarini yozib ko'rish, ularni oldingi natijalari bilan taqqoslash va rivojlanish dinamikasini kuzatish o'quvchilarning motivatsiyasini oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli O‘zbekiston – 2030" strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risidagi Farmoni. – Toshkent, 2020.
3. Yunusov R. O‘zbek xalq cholg‘u ijrochiligi tarixi. – Toshkent: Fan, 2005.
4. Kabalevsky D. Musiqiy tarbiya metodikasi. – Moskva: Prosveshcheniye, 1988.
5. Kodály Z. Selected Writings on Music Education. – London: Boosey & Hawkes, 1974.
6. Orff C. Orff-Schulwerk: Music for Children. – New York: Schott Music, 1978.
7. Mayer R. E. Multimedia Learning. (2nd ed.). – New York: Cambridge University Press, 2009.
8. Bates A. W. Teaching in a Digital Age: Guidelines for Designing Teaching and Learning. – Vancouver: BCcampus, 2019.
9. UNESCO. Reimagining Our Futures Together: A New Social Contract for Education. – Paris: UNESCO, 2021.
10. Journal of Research in Music Education. Technology Integration in Instrumental Music Education. Vol. 69, No. 2, 2021.
11. International Journal of Music Education. Digital Technologies in Music Teaching and Learning. Vol. 40, No. 3, 2022.
12. Computers & Education. The Impact of Multimedia Learning in Music Education. Vol. 172, 2021.
13. British Journal of Music Education. Technology and Instrumental Music Pedagogy. Vol. 39, No. 1, 2022.
14. ERIC (Education Resources Information Center). Digital Technologies in Music Education. <https://eric.ed.gov>
15. Google Scholar. Scientific Publications on Music Education and Multimedia Technologies. <https://scholar.google.com>
16. ResearchGate. Research Papers on Music Pedagogy and Multimedia Learning. <https://www.researchgate.net>

